

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота

магістра

з теми: **«РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
РОб1-М17 групи
спеціальності 013 Початкова освіта
за освітньою програмою Початкова освіта
Сепик Наталія Василівна

Керівник **Бахмат Наталія Валеріївна**,
доктор педагогічних наук, доцент

Рецензент **Бабюк Тетяна Йосипівна**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	10
1.1. Диференціація навчання в педагогічній та науковій літературі	10
1.2. Реалізація диференційованого підходу з урахування психологічних особливостей молодших школярів	19
1.3. Психолого-педагогічні засади впровадження диференційованого навчання молодших школярів	26
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ	48
2.1. Стан застосування технології диференційованого навчання на уроках української мови в практиці початкової освіти	48
2.2. Хід експериментальної технології в системі розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови.....	58
2.3. Аналіз результатів експериментального навчання молодших школярів.....	71
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	91
Додаток А.....	91
Додаток Б.....	93

ВСТУП

Модернізація системи шкільної освіти актуалізувала інтерес педагогічної спільноти до проблем трансформації змісту, використання варіативних форм організації навчання, розробки нового механізму психологічної підтримки учнів тощо.

З-поміж основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки для загальної середньої освіти визначено такі: перебудова та оновлення змісту, форм і методів організації освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, особистісної орієнтації, компетентнісного підходу; підвищення ефективності освітнього процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій; *створення умов для диференціації навчання*, посилення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів та здібностей; розвиток та підтримка системи роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю.

Завдання сучасної української освіти, яка все більше набуває інноваційного та компетентнісно орієнтованого характеру, – формувати готовність учнівської молоді до успішної життєдіяльності в умовах висококонкурентного інформаційно насиченого середовища. Останні десятиліття трансформації в освіті призвели до зміни її базової парадигми, а саме: необхідності переходу від навчання знань, умінь, навичок до здатності навчатися і самоудосконалюватися впродовж життя.

Диференціація навчання у початковій школі – це багатоаспектний, складний процес, що спрямований на розкриття індивідуальності молодшого школяра, розвиток його потенціалу (психологічний аспект) з одного боку, ефективне використання цього потенціалу для навчальної самореалізації (педагогічний аспект) – з другого. Диференціація є вирішальним чинником відродження культурно-творчої функції початкової школи, гуманізації і

демократизації освітнього процесу і передбачає максимальний розвиток дітей з різним рівнем здібностей. Ще у XVII столітті основоположник класно-урочної форми групових занять Я. Коменський наголошував, що «дітям слід займатися тільки тим, що відповідає їх вікові і здібностям».

В умовах одночасного навчання в класі дітей із різним рівнем навчальних можливостей постає проблема оптимальної організації їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Розв'язанню цієї проблеми сприяє здійснення диференційованого навчання.

Мовлення молодших школярів являє собою ще не усталену функцію, окремі ланки якої можуть функціонувати недосконало, не взаємопов'язано з іншими компонентами мовлення. Це обумовлює виняткову важливість звертання до кожного учня, вивчення індивідуальних особливостей його висловлювань. Адже закладена у цьому віці основа буде використовуватися дитиною і надалі, стане підґрунтям для засвоєння різних наук, відобразатиметься у кожному висловлюванні протягом усього життя.

Ідея практичної спрямованості викладання української мови постійно знаходилась у полі зору методистів і науковців. Важливість цієї проблеми здавна і неодноразово підкреслювали визначні вітчизняні вчені К. Ушинський, А. Медушевський, С. Чавдаров, В. Сухомлинський, О. Потебня та ін.

Проте до початку 60-х років формування у молодших школярів мовленнєвих умінь не сприймалося першорядною проблемою. Навіть розділ „Розвиток мовлення” постійно „прив'язувався” до вивчення фонетики, граматики і правопису, до завдань програми з читання. Питання про те, як вчити молодших школярів з'єднувати речення у зв'язне висловлювання, дотримуючись мовних норм, протягом тривалого часу в методиці не розглядалось, оскільки одиницею монологічного мовлення вважалося речення, а не текст.

Під час навчання писемного монологічного мовлення (написання переказів та творів) головна увага приділялась логіко-смісловій та

композиційній побудові, у той час як власне мовна організація роботи залишалась поза увагою. Це призводило до того, що учні не оволодівали вмінням самостійно творити текст.

Оскільки оволодіння мовою і мовленням є необхідною умовою формування соціально активної особистості, а мовлення в свою чергу є не тільки формою спілкування, а й формою передачі та набуття знань, формою навчання, тому в основу початкового курсу української мови покладено всебічний розвиток мовлення. Це одна з найактуальніших проблем шкільного навчання. Розвиток зв'язності мовлення – провідний принцип у роботі з читання, граматики, правопису. Саме він об'єднує всю мовленнєву діяльність учнів. Робота над правильною вимовою, над чіткістю і виразністю усного мовлення, над його культурою, над відчуттям його змісту і краси, над збагаченням словника має стати складовою кожного уроку, але обов'язково поряд з конкретними лінгвістичними завданнями, що дають змогу відпрацьовувати вміння учнів будувати зв'язні висловлювання.

Досягнення лінгвістики, пов'язані з розробкою понять „текст”, „стиль”, „тип мовлення”, „засоби зв'язку речень у тексті”, дали можливість здійснити принципово новий підхід до роботи з розвитку зв'язного мовлення: використовувати у практиці навчання мови основні лінгвістичні поняття і розробляти на їх основі понятійно орієнтовану систему навчання зв'язних висловлювань.

У дослідженнях методистів (В. Бадер, Т. Брагіна, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Д. Кравчук, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, О. Мельничайко, Л. Нечай, Л. Саніна, В. Собко, О. Хорошковська та ін.) доводиться принципова доцільність і можливість введення відомостей з лінгвістики тексту в практику навчання мови молодших школярів і формування на цій основі комунікативно-мовленнєвих умінь. Введення до сучасного шкільного курсу української мови елементів лінгвістики тексту дало змогу значно підвищити рівень оволодіння комунікативними вміннями.

Поряд з тим, у руслі гуманізації сучасна освіта орієнтується на

особистість учня, на розвиток кожної дитини, залежно від її розумових здібностей і фізичного стану. Відомі педагоги, психологи, мовознавці минулого та сучасності О. Леонт'єв, О. Лурія, С. Рубінштейн, М. Львов, Д. Ельконін, Л. Обухова, Н. Менчинська, В. Давидов, Н. Швачкіна, М. Шардаков та ін., вивчаючи психологічні особливості учнів молодшого шкільного віку, провідні риси мислення й мовлення, дидактичні шляхи їх розвитку в процесі навчання, вказували на те, що діти одного віку мають індивідуальні особливості мислення, різні рівні розвитку пізнавальних процесів, індивідуальний темп роботи та якісних особливостей розумового розвитку.

Крім того, загальновідомо, що складання висловлювання є творчим процесом, який вимагає від учня напруження і концентрування на певному мовленнєвому завданні. При цьому рівень розвитку комунікативних умінь і навичок у кожного учня індивідуальний, так же як і темп роботи, і якість виконання завдань тощо. В зв'язку з цим, на перший план у формуванні мовленнєвих умінь і навичок виходить індивідуалізація навчання, зокрема диференційований підхід до відпрацювання мовленнєвої культури.

У дослідженні передбачається доведення доцільності та ефективності застосування диференційованого підходу до формування мовленнєвих умінь і навичок на матеріалі мовлення молодших школярів, оскільки у початковій школі (зокрема в другому класі) виділяються окремі розділи: „Мова і мовлення”, „Текст”, тому і формування комунікативних умінь переходить до основної фази у порівнянні з попередньою – пропедевтичною.

Мовлення молодших школярів (особливо другокласників) на початку року являє собою ще не усталену функцію, окремі ланки якої можуть функціонувати недосконало, не взаємопов'язано з іншими компонентами мовлення. Це обумовлює виняткову важливість звертання до кожного учня, вивчення індивідуальних особливостей його висловлювань. Адже закладена у цьому віці основа буде використовуватися дитиною і надалі, стане підґрунтям для засвоєння різних наук, відобразатиметься у кожному

висловлюванні протягом усього життя.

Усе вищевказане дозволяє впевнитися в актуальності обраної теми дослідження – „**Розвиток зв’язного мовлення учнів початкової школи засобами технології диференційованого навчання**”.

Мета дослідження полягає у визначенні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов підвищення рівня зв’язності мовлення молодших школярів за допомогою реалізації технології диференційованого навчання.

Відповідно, **завданнями дослідження є:**

1. Окреслити коло дидактичних, психологічних, методичних закономірностей формування комунікативних умінь і навичок молодших школярів та умов підвищення якості й ефективності навчання шляхом застосування технології диференційованого навчання до розвитку зв’язності мовлення дітей.
2. Обґрунтувати можливість впровадження практичних відомостей з лінгвістики тексту в практику навчання української мови молодших школярів і формування на цій основі комунікативно-мовленнєвих умінь.
3. Описати стан досліджуваної проблеми в практиці шкільної практики допомогою системи методів наукових досліджень.
5. Розробити етапи організації та зміст експериментальної системи формування комунікативних умінь і навичок молодших школярів на основі технології диференційованого навчання.
6. Здійснити експериментальну перевірку розробленої системи диференційованих вправ та провести аналіз результатів експериментального навчання, довести ефективність пропонованої роботи у розвитку зв’язності мовлення молодших школярів.

Об’єктом дослідження є процес розвитку зв’язного мовлення молодших школярів.

Предмет дослідження – особливості формування вмінь і навичок молодших школярів складати зв’язні висловлювання на основі технології диференційованого підходу.

У процесі теоретичного вивчення обраної проблеми та організації проведення науково-експериментальної роботи були використані такі загальнонаукові та соціальні **методи дослідження**:

- **теоретичні**: вивчення психолого-педагогічної методичної літератури з проблеми дослідження, теоретичний аналіз програм і підручників з української мови; статистична обробка результатів традиційного та експериментально-дослідного навчання;
- **емпіричні**: спостереження та аналіз уроків української мови; бесіди з вчителями та учнями; аналіз письмових творів; аналіз і класифікація мовних та мовленнєвих помилок, допущених учнями у творчих роботах; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний), якісний та кількісний порівняльний аналіз результатів експериментально-дослідного та традиційного навчання).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблена система диференційованих вправ для розвитку зв'язності мовлення сприяє підвищенню рівня комунікативних умінь і навичок молодших школярів, тому може впроваджуватися у практику навчання.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових і науково-практичних конференціях – *IV Міжнародній науково-практичній конференції* «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (17-18 квітня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський) «Використання диференційованих завдань на уроках української мови в початковій школі»; *II Всеукраїнській науково-практичній конференції* «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (28 березня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський) «Специфіка впровадження технології диференційованого навчання молодших школярів навчання на уроках української мови»; *III науково-практичній інтернет-конференції* молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (29-30 листопада 2017 р., м. Івано-Франківськ) «Психолого-педагогічні засади впровадження

диференційованого навчання молодших школярів»; науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2017-2018 навчальному році (10-11 квітня 2018 року) «Технологія диференційованого навчання на уроках української мови як один із шляхів індивідуалізації діяльності учнів»; I Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (у рамках I регіонального музичного конкурсу «MusikUniFest-2018») (23-24 березня 2018 року, Кам'янець-Подільський 2018) «Шляхи впровадження технології диференційованого навчання молодших школярів на уроках української мови».

Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імен Івана Огієнка (2017–2018, 2018-2019 н.рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено статтях: «Технологія диференційованого навчання на уроках української мови як один із шляхів індивідуалізації діяльності учнів»; «Психолого-педагогічні засади впровадження диференційованого навчання молодших школярів».

Структура дипломної роботи. Робота складається з двох розділів, шести підрозділів, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене експериментальне дослідження дало нам змогу зробити такі висновки:

1. Поняття „індивідуалізація” і „диференціація” не є надбанням лише педагогіки; ці терміни носять також міждисциплінарний характер, а предметом наук, що вивчають ці явища, неодмінно є людина.
2. У педагогічній літературі часто спостерігається ототожнення понять „диференціація” та „індивідуалізація”. Найбільш прийнятним, на нашу думку, є тлумачення, що розглядає диференціацію як складову частину більш об’ємного поняття індивідуалізації і розуміє під цим терміном розподілення учнів на групи за певними ознаками їхньої особистості, інтелектуальним розвитком, рівнем здібностей тощо.
3. Більшість науковців у руслі диференціації виділяють *особистісний підхід* як один з найважливіших складових її частин. Особистісний підхід розуміється як опора на особистісні якості. Останні виражають дуже важливі для виховання характеристики.
4. У числі індивідуальних особливостей, на які треба спиратися вчителю, частіше інших виділяються особливості сприйняття, мислення, пам’яті, мовлення, характеру, темпераменту, волі.
5. Визначальними категоріями у індивідуальних відмінностях мовлення є темперамент і тип ставлення учня до навколишнього. Учні різних типів темпераменту мають загальні особливості мовлення, які необхідно враховувати у процесі формування комунікативних умінь і навичок.
6. Поняття тексту ще не набуло у лінгвістиці однозначного тлумачення, але основними характеристиками цього утворення вважаються тематична єдність, завершеність та пов’язаність змісту, пов’язаність речень як основні ознаки зв’язності висловлювання.
7. Зв’язність висловлювання становить одну з основних ознак тексту і реалізується за допомогою тема-рематичних зв’язків речень між собою;

темою називається „дане”, а ремою – „нове”, що повідомляється про тему; перебіг тема-рематичних зв'язків формує смисловий каркас висловлювання. Крім смислового існує мовний зв'язок між реченнями та частинами тексту – до найпоширеніших мовних засобів зв'язку належать займенниковий, синонімічний, сполучниковий зв'язок, лексичний повтор та вставні слова і словосполучення. Тема-рематичний та мовний зв'язок між реченнями, абзацами, ПФЄ може бути ланцюговим або паралельним; ланцюговий зв'язок є легшим для сприйняття і розуміння, зокрема це стосується молодшого шкільного віку.

8. Існують різні типи та види диференціації: вона поділяється на зовнішню та внутрішню. Зовнішня поділяється на диференціацію змісту, диференціацію типу ЗЗСО і диференціацію за здібностями дітей. Внутрішня передбачає диференціацію змісту навчального матеріалу для учнів різної підготовки у межах одного уроку. До основних різновидів внутрішньої диференціації відносять: за ступенем складності завдань, ступенем самостійності учнів. Для нашого дослідження найбільш оптимальною визначалася внутрішня диференціація різних видів.

9. Для внутрішньокласної диференціації учнів, як правило, поділяють на три типи: з підвищеними, нормальними та менш розвиненими розумовими здібностями. Кожен тип може, у свою чергу, поділятися на підтипи.

10. Загальний рівень багатства мовлення у обстежених молодших школярів в цілому відповідає програмовим нормам; учні мало використовують у власних висловлюваннях тема-рематичні зв'язки між реченнями, а якщо і використовують, то часто переобтяжують висловлювання зайвими повторами; Серед використовуваних молодшими школярами засобів мовного зв'язку переважає неправильний лексичний повтор, займенниковий та сполучниковий типи зв'язку; кількість речень, пов'язаних за допомогою ланцюгового типу зв'язку, у висловлюваннях молодших школярів знаходиться у прямій відповідності із використанням мовних засобів зв'язку; молодші школярі мало використовують у власних висловлюваннях позамоовні

засоби для посилення зв'язності висловлювання.

11. Для запровадження диференційованого підходу до розвитку зв'язності мовлення молодших школярів доцільно поділити клас на рівні – високий, середній, низький. В середині кожного рівня виділити підгрупи за типами темпераменту учнів. У нашому дослідженні існувало 2 підгрупи високого рівня, 3 підгрупи середнього і 4 – низького. Протягом застосування диференційованого підходу бажано стимулювати учнів можливістю переходу на інший рівень за умови докладання максимуму зусиль.

12. До основних принципів диференційованого підходу до формування зв'язності мовлення молодших школярів належать:

- поділ експериментального класу на три групи за рівнями розвиненості зв'язності мовлення учнів;
- поділ кожної з груп на підгрупи за типом темпераменту учнів, що її складають;
- постійне ускладнення посильних для кожної групи видів навчальної діяльності за рахунок збільшення питомої ваги творчих завдань поряд із конструктивними та репродуктивними;
- максимальне спирання на власну активність молодших школярів, підтримка постійного зацікавлення в експериментальній роботі;
- використання у ході експерименту усіх мотивів складання висловлювання: деманд, концепт, контакт з посиленням уваги на концепті. паралельне позбавлення афектних мотивів мовлення;
- переважне використання таких функціональних форм мовлення, як колективний монолог та повідомлення (за Ж. Піаже);
- врахування психологічних ознак зв'язності мовлення: внутрішня логічна зв'язність і точність; смислова і структурна цілісність; тематична закінченість; чітка ясність для широкого кола слухачів; здатність розчленуватись на відносно закінчені відрізки; підпорядкованість нормам літературної мови; образність, інтонаційно – експресивна та емоційна виразність, - та практичне ознайомлення з ними учнів, скеровування на

дотримання цих ознак у власних висловлюваннях;

- практичне ознайомлення молодших школярів із поняттями теми і реми як засобами вияву зв'язку речень у тексті;
- збагачення мовлення молодших школярів такими засобами мовного зв'язку, як вставні слова і словосполучення, синоніми; уточнення і активізація сполучникового, займенникового типів зв'язку та виправлення вживання лексичного повтору як засобу мовного зв'язку речень між собою;
- поєднання між собою диференціації завдань за ступенем складності і ступенем самостійності під час виконання вправи.
- застосування різноманітних способів використання системи диференційованих завдань. серед таких способів ми, зокрема, використовували: робота дворівневих груп; поєднання фронтальної, парної та індивідуальної роботи; зменшення міри допомоги слабшим і ускладнення завдань сильнішим учням; додаткові завдання до основного; варіативна робота над задачами; конкурс на кращого консультанта; складання плану; вироблення правильного, свідомого, виразного читання; багаторазове пояснення;
- використання таких способів допомоги учням під час виконання вправ: доповнення до завдання у вигляді малюнка, схеми; розв'язання аналогічного завдання, виконаного раніше; посилення на правило, на якому базується дана вправа; використання умовних записів, зразків, опорних схем; попередження учнів про типові помилки;
- запровадження прийомів „відкритого” навчання, що буде реалізовуватися через самостійний вибір учнями завдання такої складності, яке вони зможуть виконати;
- застосування диференціації домашніх завдань;
- дотримання заходів диференційованого підходу, запропоновані Л. Баршай.

Комплексне дотримання усіх виділених умов дало нам змогу запровадити експериментальне навчання на практиці і впевнитися і його ефективності та істинності вихідної гіпотези дослідження: рівень зв'язності

мовлення молодших школярів зростає, якщо у процесі викладання мовного та мовленнєвого матеріалу запроваджувати диференційований підхід, спираючись на положення про тісний взаємозв'язок у розвитку мовлення та мислення, на вивчення індивідуальних психічних та фізичних можливостей учнів, реальний рівень їхніх знань, умінь і навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексевич Г.Л. Диференційований підхід до вивчення рідної мови в англійській школі / Г.Л. Алексевич // Укр. мова і літ. в шк. – № 10. – 1991. – С. 76-78.
2. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / В.І. Бадер. – Київ : „АПН”, 2000. – 316 с.
3. Безлюдна Н. Розвивальне навчання в концепції вітчизняної педагогічної думки / Н. Безлюдна // Початкова шк. – №4. – 2001. – С. 52-53.
4. Бессмертная Н.В. Лингвостилистическая интерпретация текста : Учебное пособие / Н. В. Бессмертная. – Київ : Вышш.шк., 1983. – 200 с.
5. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання – нова освітня філософія / І. Д. Бех // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія : Матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998р. – Київ : Гнозис, 1998. – 154 с.
6. Васильев Ю.А. О влиянии композиционно-смысловой организации научного текста на его языково-стилистические характеристики / Ю.А. Васильев // „Стиль научной речи” : Сб. статей. – Москва : Наука, 1978. – 358 с.
7. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод, пос. для студ. вищ. навч. закладів / М. С. Вашуленко. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
8. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – Київ : Освіта", 2012. – 160 с.
9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин ; [изд. 5-е, стереотипн.]. – Москва : КомКнига, 2007. – 144 с.
10. Гоцкало Н. Особистісно-зорієнтований підхід у творчій спадщині видатних педагогів / Н. Гоцкало // Рідна шк. – № 7. – 2002. – С. 61-63.
11. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. No 87 [Електронний ресурс]. Режим доступу

до вид. : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

12. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–17.

13. Загнітко А.П. Український синтаксис (Науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс) : Навч. посібник / А. П. Загнітко. – Ч. 2. – Київ : ІЗМН, 1996. – 240 с.

14. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році. / додаток до листа МОН України від 03.07 2018 р. № 1/9- 415. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.

15. Ильина Т. А. Педагогика курс лекций : учебное пособие для студентов педагогических институтов [Текст] : курс лекций : учебное пособие для студентов педагогических институтов / Т. А. Ильина. – Москва : Просвещение, 1984. – 494, [1] с.

16. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – Київ : Вища школа, 1987. – 352 с.

17. Кожин А.Н. Функциональные типы русской речи : Уч. Пособие / А.Н. Кожин, О.А. Крылова, В.В. Одинцов. – Москва :Высш.шк., 1982. – 224 с.

18. Кожина М. Н. Стилистика русского языка : [электронный ресурс] учебник / М.Н. Кожина, Л.Р. Дускаева, В.А. Салимовский. – 4-е изд., стереотип. – Москва : ФлИнта : наука, 2008. – 464 с.

19. Коломинский Я.Л. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста [Текст] : книга для учителей / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько. – Москва : Изд-во Просвещение, 1988. – 190 с.

20. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка / Г. В. Колшанский. – Изд. 3-е. – Москва : URSS, 2007. – 173, [2] с.

21. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років»

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncept.pdf – Назва з екрана.
22. Концепція середньої загальноосвітньої школи України [Електронний ресурс] // Національна академія педагогічних наук України. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/910/> – Назва з екрана.
23. Костюк Г.С. Мислення в діяльності молодших школярів / За ред Г. С. Костюка, Г. О. Балла. – Київ : „Рад. школа», 1981. – 155 с.
24. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1-3 класи : Посібник для вчителів / Д. М. Кравчук. – Київ : Рад. шк., 1984. – 265 с.
25. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики : учебник для студ. высш. учеб. заведений. – 5-е изд., стер. – Москва : Смысл ; Издательский центр „Академия», 2008. – 288 с.
26. Леонтьев А.А. Психолінгвістические единицы и порождение речевого высказывания: Монография / Леонтьев Алексей Алексеевич. – 4-е изд.,стер. – Москва : КомКнига, 2007. – 312 с.
27. Леонтьев А.А. Психолінгвістические единицы и порождение речевого высказывания / А. А. Леонтьев. – Изд. 4-е, стер. – Москва : URSS : КомКнига, сор. 2007. – 306, [1] с.
28. Леонтьев А.А. Психология общения : [учеб. пособие по специальности "Психология"] / А. А. Леонтьев. – 5-е изд., стер. – Москва : Смысл, 2008. – 365 с.
29. Логачевська С. Диференційоване навчання на уроках математики / С. Логачевська // Початкова школа. – № 5. – 2001. – С. 18-22.
30. Лосева Л.М. Как строится текст пособие для учителей [Текст] : пособие для учителей / Л.М. Лосева ; под редакцией Г. Я. Солганика. – Москва : Просвещение, 1980. – 93, [1] с.
31. Лурия А.Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия ; под ред. Е.Д. Хомской. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 320 с.
32. Львов М. Р. Хрестоматия по методике русского языка [Текст] : Методы обучения рус. яз. в общеобразоват. учреждениях: Пособие для учителя / Авт-

сост. М.Р. Львов. – Москва : Просвещение, 1996. – 351,[1] с.

33. Марченко О.Д. Українська мова, 5-11 кл. [Текст] : диктанти словникові, вибіркові, творчі, пояснювальні, контрольні / О. Д. Марченко, Л. В. Нартова. – Харків : Веста : Ранок, 2004. – 256 с.

34. Мельник Ю. Самостійна робота в системі індивідуального навчання учнів сільських шкіл / Ю. Мельник // Рідна школа. – № 6. – 2002. – С. 51-53.

35. Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української літератури: Конструювання. Редагування. Переклад: Посібник для вчителів [текст] / під ред. В.Я. Мельничайко. – Київ : Рад. шк., 1984. – 223 с.

36. Методика навчання української мови в початковій школі : [навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – Київ : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.

37. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. / [ред. М. С. Вашуленко]. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.

38. Методика розвитку речі на уроках русського язика [Текст] : кн. для учителя / Н.Е. Богуславская, В.И. Капинос, А.Ю. Купалова и др. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Просвещение, 1991. – 240 с.

39. Могила Н. Диференційовані завдання на уроках української мови / Н. Могила, І. Вовк // Початкова шк. – № 2. – 1996. – С.12-16.

40. Москальская О.И. Грамматика текста (пособие по грамматике немецкого языка для интов и фак. иностр. яз.) : учеб. пособие / О. И. Москальская. – Москва : Высш. шк., 1981. – 183 с.

41. Науменко Г. Г. Про обсяг і характер домашніх завдань для учнів початкової школи / Г. Г. Науменко // Початкова шк. – № 2. – 2002. – С. 6-7.

42. Некряч Г. Диференціація на уроках української мови як один із методів індивідуальної роботи з учнями / Г. Некряч // Початкова шк. – № 1. – 1999. – С. 12-13.

43. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.

44. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред..

Бібік Н.М. – Київ : Плеяди, 2017. – 2016 с.

45. Общая психология : Учеб. для студентов пед. ин-тов / А.В. Петровский, А.В. Брушлинский, В.П. Зинченко: под ред. А.В. Петровского. – Москва : Просвещение, 1986. – 464 с.

46. Одинцов В.В. Стилистика текста [Текст] / В. В. Одинцов. – Москва : Наука, 1980. – 263 с.

47. Онишків З. В. О. Сухомлинський про індивідуалізацію навчально-виховного процесу в початкових класах / З. Онишків // Початкова шк. – № 9. – 2002. – С. 30-32.

48. Основы психологии [Текст] : Учебник для студ. вузов непсихол. спец. / Е. А. Климов. – Москва : Культура и спорт : ЮНИТИ, 1997. – 295 с.

49. Охрімчук Р. Поступ освіти: нові тенденції в освітньо-виховному процесі школи / Р. Охрімчук // Початкова шк. – №8. – 1998. – С. 10-13.

50. Панько Т. І. Індивідуальне й соціальне у виробленні українського інтелегентного мовлення / Т. І. Панько // Укр. мова і літ в шк. – № 1. – 1992. – С. 3-9.

51. Педагогика [Текст] : учеб. пособие для бакалавров / под ред. П. И. Пидкасистого. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Юрайт, 2012. – 512 с.

52. Педагогика [Текст] : учеб. пособие / Ю. К. Бабанский [и др.] ; Под ред. Ю. К. Бабанского. – 2-е изд., доп. и перераб. – Москва : Просвещение, 1988. – 479 с.

53. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: Психология интеллекта. Генезис числа у ребенка. Логика и психология [Текст] : пер. с англ. и фр. / Ж. Пиаже; Пер. с англ. и фр., Вступ. ст. В.А. Лекторского, В.Н. Садовского, Э. Г. Юдина. – Москва : Междунар. пед. акад., 1994. – 679 с.

54. Подласый И.П. Педагогика: учебник для прикладного бакалавриата / И.П. Подласый. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Юрайт, 2015. – 576 с.

55. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1 – 4 класи. – Київ : Початкова школа, 2006. – 432 с.

56. Райгородский Д.Я. психология и психоанализ характера : [хрестоматия по

- психології і типології характерів / ред.-сост. і авт. предисл., с. 3-22, Райгородський Д. Я.]. – [Изд. 5-е, доп.]. – Самара : Бахрах-М, 2009. – 703 с
57. Реферовська Е.А. Коммуникативна структура тексту в лексико-грамматическому аспекті [Текст] / Е. А. Реферовська ; отв. ред. А. В. Бондарко. – Изд. 2-е, испр. - Москва : URSS, 2007. – 165, [2] с.
58. Рубинштейн С.Л. Основи загальної психології : навчальне посібник / С.Л. Рубинштейн. – Санкт-Петербург : Пітер, 2007. – 713 с. : ил.
59. Савченко О. Я. Барвистий клубок: дивись, міркуй, відповідай [Текст] : навч. посіб. для мол. школярів / О. Я. Савченко. – Київ : Сітіпрінт, 2013. – 111 с.
60. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. Я. Савченко. – Київ : Грамота, 2012. – 504 с.
61. Савченко О. Я. Новий Державний стандарт для початкової школи : від задуму до реалізації : [розмова з академіком НАПН України Олександром Савченко / розмову вела Ірина Красуцька] // Педагогічна газета. – 2012. – № 1 (січень). – С. 4.
62. Савченко О.Я. Реформування змісту початкової освіти / О.Я. Савченко // Початкова шк. – № 1. – 1996. – С. 4-8.
63. Савченко О.Я. Розвивай свої здібності [Текст] : навч. посіб. для мол. школярів / О. Я. Савченко. – Київ : Сітіпрінт, 2013. - 159 с.
64. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів [Текст] / О. Я. Савченко. – Київ : Радянська школа, 1982. – 176с.
65. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах [Текст] : посібник для вчителя / О. Я. Савченко. – 2.вид., доп. – Київ : Магістр-S, 1997. – 256 с.
66. Савченко О.Я. Уміє вчитися [Текст] : навч. посібник для мол. школярів / О. Я. Савченко. – 2.вид. – Київ . : Освіта, 1998. – 192 с.
67. Синиця І. Психологія писемної мови учнів 5-8 класи / І. Синиця. – Київ : Радянська школа, 1965. – С. 128.
68. Скрипченко Н.Ф. Диференційоване навчання грамоти / Н.Ф. Скрипченко, В.П. Антипець // Початкова шк. – № 12. – 1993. – С. 9-10.

69. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика / Г.Я. Солганик. – Москва : ЛКИ, 2007. – 120 с.
70. Солганик Г.Я. Стилистика текста / Г.Я. Солганик. – Москва : Флинта; Наука, 2009. – 256 с.
71. Стельмахович М. Г. Розвиток усного мовлення на уроках української мови в 4 - 8 класах / М. Г. Стельмахович. – Київ : Рад.шк., 1976. – 189 с.
72. Стельмахович М.Г. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4-8 класа // М. Г. Стельмахович. - Київ., 1981. – 168 с.
73. Сухомлинский В.О. Розмова з молодим директором / В.О. Сухомлинский // Вибрані твори. У 5 т. – Київ : Рад. шк., 1977. – Т.4. – 667 с.
74. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинский //Вибрані твори. У 5 т. – Київ :Рад. шк., 1976. – Т.2.
75. Текст в функционально-стилевом аспекте / [отв. ред. К. М. Ирисханова]. - Москва : МГИИЯ им. М. Горького, 1988. – 172 с.
76. Текст и его категориальные признаки – Киев: КГПИИЯ, 1989. – 164 с.
77. Текст как важнейшая единица коммуникации (в диахронии и синхронии) : Сб.науч.тр. – Київ : КГПИИЯ, 1984. – 166 с.
78. Текучев А.Я. Методика русского языка в средней школе : Учебник для пед. ин-тов.-3-е изд., перераб. / А.Я.Текучев – Москва : Просвещение, 1980. – 414 с.
79. Типові освітні програми для 1–2 класів Нової української школи. Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>.
80. Тягур Р.С. Внутрішньокласна диференціація / Р.С. Тягур // Початкова шк. – № 11. – 1993. – С. 61.
81. Українська мова в 4 класі чотирирічної початкової школи [Текст] : Посібник для вчителя / Л. О. Варзацька, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, Л. В. Скуратівський. – Київ : Рад. шк., 1989. – 160 с.
82. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів

для 1-4 класів з українською мовою навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/gr/pr/ukr_mova.doc. – Назва з екрану.

83. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д. Ушинський. – Київ : Рад. шк. – Т.2. – 365 с.

84. Филиппов К. А. Лингвистика текста и современный анализ устной речи [Текст] : учебное пособие / К. А. Филиппов ; С.-Петербур. гос. ун-т. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский государственный университет, 2016. – 227 с.

85. Харламов И.Ф. Педагогика [Текст] : учебное пособие для студентов вузов / И. Ф. Харламов, 4-е изд., перераб. и доп. – Москва : Гардарики, 2003. – 519 с.

86. Хорошковська О.Н. Хорошковська О. Розвиток українського мовлення молодших школярів / О. Хорошковська // Початкова школа. – 1997. – № 8. – С. 14-16.